

УДК 336.5

Людмила Юрчишена
Анастасія ЗаселянLudmila Yurchishena
Anastasia Zaselyan

АНАЛІЗ ВИДАТКІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

THE ANALYSIS OF STATE BUDGET EXPENDITURES OF UKRAINE

В статті проведено аналіз та оцінку виконання плану видатків державного бюджету України, визначено їх структуру та обґрунтовано основні проблеми, які заважають виконанню державного бюджету України.

Ключові слова: *видатки державного бюджету, аналіз видатків бюджету, структура видатків бюджету.*

В статье проведен анализ и оценка выполнения плана расходов государственного бюджета Украины, определена их структура и обоснованы основные проблемы, которые мешают выполнению государственного бюджета Украины.

Ключевые слова: *расходы государственного бюджета, анализ расходов бюджета, структура расходов бюджета.*

In the article the analysis and evaluation of the implementation of the plan of expenditures of state budget of Ukraine are made, their structure is determined and the main problems which hinder the implementation of state budget of Ukraine are grounded.

Keywords: *state budget expenditures, analysis of budget expenditures, structure of budget expenditures.*

Постановка проблеми. Виконання будь-яких функцій держави потребує прямих витрат фінансових ресурсів. Тому витрати держави – одна з важливих сторін фінансової діяльності держави, яка безпосередньо пов'язана з її діяльністю по мобілізації коштів у державний та місцеві бюджети і державні цільові фонди. Значні коливання фактичних даних виконання бюджетів порівняно з плановими показниками свідчать про недосконалу організацію бюджетного планування і прогнозування в Україні.

Незважаючи на те, що досить багато вчених приділяють увагу проблемі ефективності організації бюджетного планування, питання щодо виконання видатків бюджету потребує як систематичного вивчення, так і подальшого дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Бюджетне планування в Україні, зокрема, планування видатків має обов'язковий характер. Так, основи організації бюджетного планування і прогнозування представлено в Бюджетному кодексі України [1]. Питання, пов'язані зі здійсненням прогнозування, врегульовані Законом України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» [10]. Шляхи вирішення багатьох проблем, пов'язаних з бюджетним плануванням і прогнозуванням видатків, висвітлені у працях таких українських вчених: Ковтун О. А. [5], Павлюк К. В. [6–7], Пасічник Ю. В. [8–9], Пилипенко І. І., Бондарук Т. Г., Момотюк Л. Є., Ігнатова І. С. [11] та ін.

Метою статті є оцінювання виконання плану видатків державного бюджету та зміна їх структури в динаміці.

Виклад основного матеріалу. Видатки бюджетів є інструментом розподілу й перерозподілу грошового фонду держави та фондів фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування, які мають цільове призначення і повинні забезпечувати зростання суспільного добробуту населення. За допомогою бюджетних видатків державні і місцеві органи влади виконують поставлені перед ними функції. Призначення бюджетних видатків полягає у задоволенні найважливіших потреб суспільства у розвитку економіки і соціальної сфери, державного управління, оборони, забезпечення громадського порядку, безпеки держави тощо.

Державні видатки здійснюються шляхом фінансування та планування. Фінансування державних видатків – це плановий, цільовий, безповоротний і безвідплатний відпуск грошових коштів, який виконується з урахуванням оптимального поєднання власних, кредитних та бюджетних джерел фі-

нансування, проводиться в міру здійснення планового використання коштів для забезпечення виконання загальнодержавних функцій (оборона країни, управління тощо), а також для утримання соціально-культурної сфери, забезпечення соціальних гарантій та зобов'язань держави, з додержанням режиму економії при постійному здійсненні контролю [7–8].

Формування бюджетних видатків починається на стадії планування. За основу береться очікуване виконання бюджету за видатками згідно з даними попередніх періодів. Звітні дані про виконання бюджету за видатками, що є в розпорядженні як Міністерства фінансів України, так і фінансових органів, як правило, за півріччя доповнюються оцінкою очікуваного виконання показників за видатками за період, який залишається до кінця року. Аналіз звітних показників і оцінка перспективи до кінця року дають змогу визначити очікуване виконання бюджету за видатками. З одержаних видатків виключаються ті, яких не буде у плановому році.

Проведемо аналіз планових показників фінансування видатків державного бюджету та їх фактичне виконання в цілому по Україні за 2010–2012 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Видатки державного бюджету України за 2010–2012 рр.

тис. грн.

ПОКАЗНИК	2010 р.		2011 р.		2012 р.	
	План з урахуванням внесених змін	Виконано	План на рік з урахуванням внесених змін	Виконано	План на рік з урахуванням внесених змін	Виконано
Загальнодержавні функції	29160883,5	21769481,7	37511288,9	24850408,3	35783914,2	34694289,0
Оборона	12226072,8	11732966,3	12991290,3	9663303,9	13591649,4	11347141,9
Громадський порядок, безпека та судова влада	25698283,1	24871128,2	25235820,7	24159219,1	29297621,7	28570699,6
Економічна діяльність	42931916,4	38 693045,6	51339 012,7	33294325,5	41647931,9	36029957,0
Охорона навколишнього природного середовища	2439830,0	2230171,5	2158234,7	1824302,6	6072460,1	2292657,8
Житлово-комунальне господарство	1118963,5	443970,5	397284,6	270629,0	1021927,5	844406,8
Охорона здоров'я	7974370,2	7365508,3	8042294,4	7534954,7	9048320,9	8759021,4
Духовний та фізичний розвиток	3175709,9	2917600,1	3508700,5	3216723,2	5398567,7	5165528,1
Освіта	22641391,5	21554274,2	25792828,4	23925679,4	30579675,5	28807530,1
Соціальний захист та соціальне забезпечення	52467428,4	50798307,3	53908823,7	51517561,9	71018181,8	69311309,0
Р А З О М	199834849,2	182376453,6	220885578,8	180257107,5	243460250,7	225822540,7
Міжбюджетні трансферти	63520929,3	59113623,1	63563839,8	62180110,0	81324890,5	77766207,7
В С Ь О Г О	263355778,6	241490076,7	284449418,6	242437217,5	324785141,2	303588748,3

Джерело: складено авторами на основі даних Державної казначейської служби України [8].

Для проведення аналізу виконання державного бюджету України за 2010–2012 рр. розрахуємо табл. 2.

Таблиця 2

Аналіз виконання державного бюджету України за 2010–2012 рр.

тис. грн.

Показник	Роки		
	2010	2011	2012
Загальнодержавні функції	-7391401,8	-12660881	-1089625,2
Оборона	-493106,5	-3327986	-2244507,5
Громадський порядок, безпека та судова влада	-827154,9	-1076602	-726922,1
Економічна діяльність	-4238870,8	-18044687	-5617974,9
Охорона навколишнього природного середовища	-209658,5	-333932,1	-3779802,3
Житлово-комунальне господарство	-674993	-126655,6	-177520,7
Охорона здоров'я	-608861,9	-507339,7	-289299,5
Духовний та фізичний розвиток	-258109,8	-291977,3	-233039,6
Освіта	-1087117,3	-1867149	-1772145,4
Соціальний захист та соціальне забезпечення	-1669121,1	-2391262	-1706872,8
РАЗОМ	-17458395,6	-40628471	-17637710
Міжбюджетні трансферти	-4407306,2	-1383730	-3558682,8
ВСЬОГО	-21865701,9	-42012201	-21196392,9

Джерело: розраховано авторами.

Провівши розрахунки в табл. 2, ми бачимо, що протягом 2010–2012 рр. планові показники державного бюджету України не виконувалися, що пов'язано з кризовою ситуацією в країні. Зокрема, неможливість профінансувати потреби держави тісно пов'язана з надходженнями до бюджету, які теж скоротилися.

Наочно порівняння виконання видатків державного бюджету з плановими показниками видно на рис. 1.

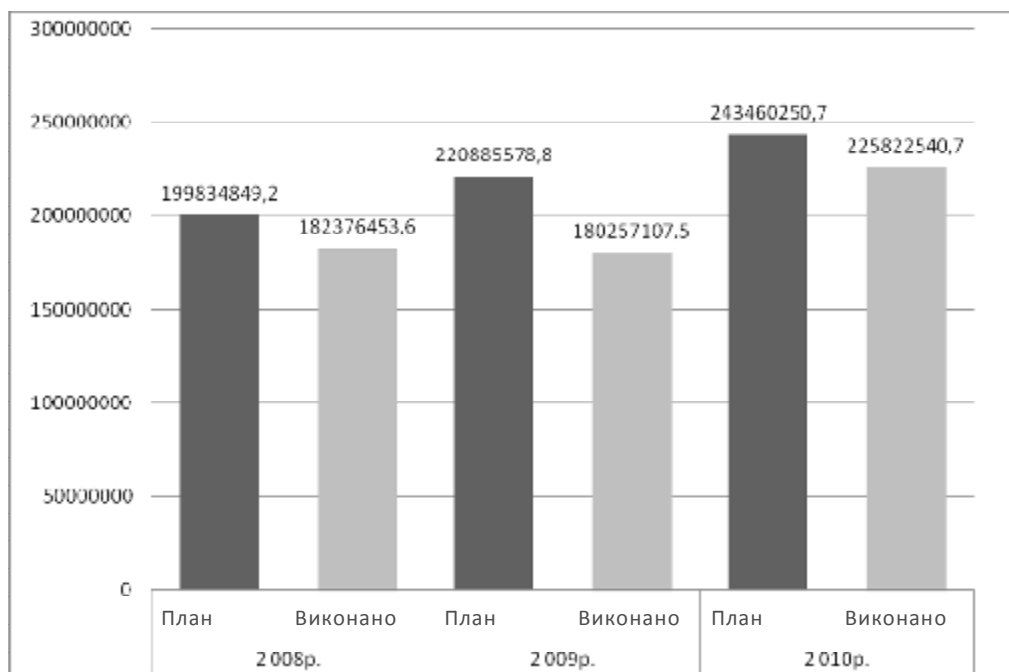

Рис. 1. Виконання державного бюджету України за 2010–2012 рр.

Джерело: побудовано авторами.

Якщо аналізувати видатки держави протягом 2010–2012 рр. в цілому, то ми бачимо чітку тенденцію до їх збільшення, проте в кожному з періодів спостерігається недовиконання планових показ-

ників. Найбільше недовиконання планових видатків спостерігається в 2011 р. на 40628471 тис. грн., найменше – в 2010 р. на суму 17458395,6 тис. грн.

Для визначення та обґрунтування пріоритетних напрямків фінансування необхідно визначити питому вагу кожної із складових видатків (див. табл. 3).

Таблиця 3

Аналіз структури видатків державного бюджету України за 2010–2012 рр.

%

Показник	Роки			Абсол. відхилення (+, -)	
	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2011 р. від 2010 р.	2012 р. від 2010 р.
Загальнодержавні функції	11,9	13,8	15,4	1,8	3,4
Оборона	6,4	5,4	5,0	-1,1	-1,4
Громадський порядок, безпека та судова влада	13,6	13,4	12,7	-0,2	-1,0
Економічна діяльність	21,2	18,5	16,0	-2,7	-5,2
Охорона навколишнього природного середовища	1,2	1,0	1,0	-0,2	-0,2
Житлово-комунальне господарство	0,2	0,2	0,4	-0,1	0,1
Охорона здоров'я	4,0	4,2	3,9	0,1	-0,1
Духовний та фізичний розвиток	1,6	1,8	2,3	0,2	0,7
Освіта	11,8	13,3	12,8	1,5	0,9
Соціальний захист та соціальне забезпечення	27,9	28,6	30,7	0,7	2,8
РАЗОМ	75,9	74,4	74,4	-1,5	-1,5
Міжбюджетні трансферти	24,5	25,6	25,6	1,2	1,1
ВСЬОГО	100,4	100,0	100,0	-0,4	-0,4

Джерело: розраховано авторами.

Аналіз структури видатків державного бюджету України за 2010–2012 рр. показує, що найбільше фінансується сфера соціального захисту та соціального забезпечення населення, зокрема на 27,9–30,7%. Наступним за ступенем значущості виступає фінансування економічної діяльності, частка витрат на яку протягом 2010–2012 рр. зменшується на 5,2%, тобто з 21,2 до 16%. Зростає частка видатків на загальнодержавні функції з 11,9 до 15,4%, що стосується статті «громадський порядок, безпека та судова влада» то частка витрат на неї залишається практично без змін на рівні приблизно 13% з незначними коливаннями щодо її збільшення чи зменшення. Всі інші статті фінансуються приблизно на одному і тому ж рівні.

Якщо розглядати загальну структуру державних видатків, ми бачимо, що значна частка відводиться міжбюджетним трансфертам, а саме 24,5–25,6%. Тобто, це фінансові ресурси, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету в інший і можуть здійснюватись в таких видах: дотація вирівнювання, субвенція, субсидія. Міжбюджетні відносини – це відносини між державою, Автономною Республікою Крим і місцевим самоврядуванням щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених Конституцією України та законами України.

Метою регулювання міжбюджетних відносин є забезпечення відповідності між повноваженнями на здійснення видатків, закріплених законодавчими актами України за бюджетами, й бюджетними ресурсами, які мають забезпечувати виконання цих повноважень.

Більш наочно структуру видатків державного бюджету України можна зобразити на рис. 2.

З цього рисунка видно чітку спрямованість держави щодо фінансування таких сфер, як: соціальний захист та соціальне забезпечення; економічна діяльність; громадський порядок, безпека та судова влада; загальнодержавні функції; освіта.

Фінансування всіх інших сфер є незначним.

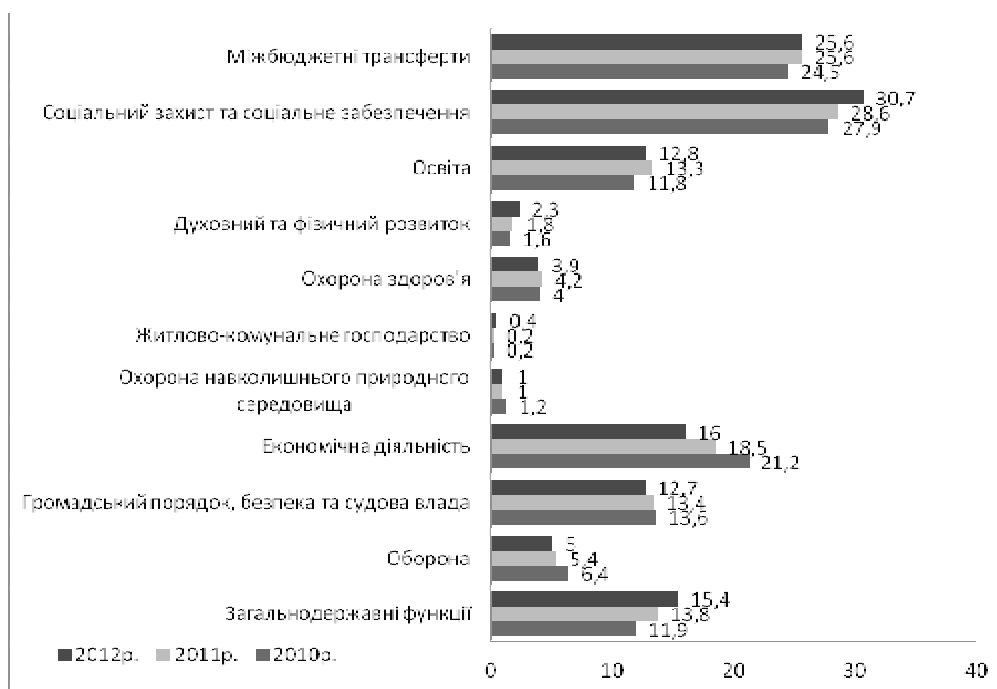

Рис. 2. Структура витраток державного бюджету України за 2010–2012 рр.

Джерело: побудовано авторами.

Проаналізуємо витатки державного бюджету в розрізі загального та спеціального фондів (табл. 4).

Таблиця 4

Витатки державного бюджету України в розрізі загального та спеціального фондів за 2010–2012 роки

тис. грн.

Найменування витатків	Період			Абсол. відхил. (+, -)	
	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2011 р. від 2010 р.	2012 р. від 2010 р.
Витатки загального фонду	138238603,8	131258637,78	165939771,19	-6979966,02	34681133
Витатки спеціального фонду	44137849,84	48998469,7	59882769,53	4860619,86	10884300
Всього витатків	182376453,6	180257107,5	225822540,7	-2119346,16	45565433

Джерело: складено авторами на основі даних Державної казначейської служби України [8].

На збільшення загальної суми витатків державного бюджету України протягом 2010–2012 рр. вплинуло в основному зростання витатків загального фонду на 34681133 тис. грн. та спеціального фонду на 10884300 тис. грн.

В 2011 році, на відміну від 2010 р., спостерігається зменшення витатків на 2119346,16 тис. грн. за рахунок збільшення витатків спеціального фонду на 4860619,86 тис. грн. та їх зменшення по загальному фонду на 6979966,02 тис. грн.

Отже, можемо зробити висновок, що по державному бюджету спостерігається зростання витатків як в цілому, так і за загальним та спеціальним фондом, що свідчить про покращення фінансування соціальних програм на державному рівні.

Висновки. На основі проведених досліджень можна визначити основні проблеми, які заважають виконанню державного бюджету України:

– нестабільність та недосконалість податкового законодавства, зокрема наявність великої кількості податкових пільг, існування тіньового сектора, що звужують базу оподаткування, унеможливають суттєве зниження ставок оподаткування і створюють нерівномірний податковий тиск для різних галузей та підприємств;

- недотримання платіжної дисципліни у розрахунках між підприємствами та державою;
- втрати податкових надходжень через значну кількість збиткових підприємств;
- нерозвиненість ринку внутрішніх державних запозичень;
- неузгодженість бухгалтерського та податкового обліку, складність їх ведення.

Список використаної літератури

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Державна казначейська служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua>.
3. Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава : Програма економічних реформ України на 2010–2014 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf.
4. Казначейське обслуговування бюджетів за видатками [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/publish/article/92780>.
5. Ковтун О. А. Роль видатків бюджету в забезпеченні соціально-економічного розвитку України [Електронний ресурс] / О. А. Ковтун // Вісник Запорізького національного університету. – 2011. – № 2 (10) – С. 223–227. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/vznu/eco/2011_2/223-227.pdf.
6. Павлюк К. В. Підвищення ефективності та раціоналізація видатків бюджету та надання соціальних послуг вразливим верствам населення на засадах адресності [Електронний ресурс] / К. В. Павлюк. – Режим доступу : <http://ndi-fp.asta.edu.ua/thesis/58/#.UqAozeXzVgg>.
7. Павлюк К. В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки України : монографія / К. В. Павлюк. – К. : НДФІ, 2006. – 584 с.
8. Пасічник Ю. В. Бюджетна система України : навч. посіб. / Ю. В. Пасічник. – К. : Знання, 2008. – 670 с.
9. Пасічник Ю. В. Бюджетний потенціал економічного зростання в Україні : монографія / Ю. В. Пасічник. – Д. : ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2005. – 642 с.
10. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>.
11. Фінанси : навч. посіб. / І. І. Пилипенко, Т. Г. Бондарук, Л. Є. Момотюк, І. С. Ігнатова. – К. : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2013. – 467 с.

References

1. The Budget Code of Ukraine [Internet]. The official website of Verkhovna Rada of Ukraine. Available from: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. State Treasury Service of Ukraine [Internet]. Available from: <http://www.treasury.gov.ua>.
3. Prosperous society, competitive economy, effective state: Ukraine Economic Reform Program for 2010–2014 [Internet]. Available from: http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf.
4. Treasury services budget expenditures [Internet]. Available from: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/publish/article/92780>.
5. Kovtun, A. A. (2011) Expenditures role in ensuring socio-economic development of Ukraine [Internet]. *Visnyk Zaporizkogo nacionalnogo universytetu*, 2 (10), pp. 223–227. Available from: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/vznu/eco/2011_2/223-227.pdf.
6. Pavlyuk, K. V. Increased efficiency and streamlining expenditures and social services to vulnerable people on the basis of targeting [Internet]. Available from: <http://ndi-fp.asta.edu.ua/thesis/58/#.UqAozeXzVgg>.
7. Pavlyuk, K. V. (2006) The budget and budget process in terms of transitive economy of Ukraine: monograph. Kiev: NDFI, 584 p.
8. Pasichnyk, Yu. V. (2008) Budgetary system of Ukraine. Kiev: Znannya, 670 p.
9. Pasichnyk, Yu. V. (2005) Budget potential for economic growth in Ukraine: monograph. Donetsk: TOV «Yugo-Vostok, Ltd.», 642 p.
10. About state forecasting and development of programs of economic and social development of Ukraine [Internet]. Available from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>.
11. Pylypenko, I. I., Bondaruk, T. G., Momotyuk, L. E., Ignatova, I. S. (2013) Finance. Kiev: DP «Inform.-analit. agentstvo», 467 p.

Відомості про авторів

Л. В. Юрчишена, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, Вінницький фінансово-економічний університет.

А. М. Заселян, магістр, Вінницький фінансово-економічний університет.